

แนวทางการแก้ไขปัญหานี้สินเกษตรกรตามแนวพุทธ
ของปราชญ์ชาวบ้านจังหวัดขอนแก่น
The Method of Solving the Debt Problems according to
the Buddha's Teachings of Local Scholars in Khon Kaen Province

ไพโรจน์ บัวสุข¹
Pairote Buasook
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2552

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อหาสาเหตุของการเป็นหนี้สิน แนวทางการแก้ไข หลักธรรม และแนวทางการแก้ไขแบบยั่งยืนของปราชญ์ชาวบ้าน จังหวัดขอนแก่น เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ในการเก็บข้อมูลกับปราชญ์ชาวบ้านจังหวัดขอนแก่น จำนวน 3 คน แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และตรวจสอบเพื่อหาความถูกต้องผลการวิจัยพบว่าสาเหตุที่ทำให้เกษตรกรเป็นหนี้สินมาจากนโยบายของรัฐที่ผลิตเพื่อการค้าไม่ใช่เพื่อความพอมีพอกิน และทัศนคติเกษตรกรเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตเปลี่ยนไป แนวทางการแก้ไขปัญหานี้สินของเกษตรกรคือต้องทำการเกษตรแบบผสมผสานโดยเน้นเรื่องน้ำเป็นหลักในการทำการเกษตรประเภทนี้ ทำการเกษตรเพื่อการบริโภค เหลือกินก็แจกเหลือจากการแจกก็ขาย ทำแผนการใช้จ่ายเงิน มีการออม ส่วนหลักธรรมที่ปราชญ์นำมาใช้มี อยู่ 3 หลัก คือ หลักอปริหานิยธรรม โดยเลือกใช้ข้อที่ว่าหมั่นประชุมกันตลอดเวลาเพื่อวางแผนหาสาเหตุเพื่อหาทางออกของปัญหา หลักอิทธิบาท 4 ประการ หลักของการกระทำการเกษตรให้ประสบความสำเร็จ และ หลัก อัตตา หิ อัตตโน นาโถ หลักการพึ่งตนเอง สำหรับแนวทางการแก้ไขปัญหานี้สินเกษตรกรแบบยั่งยืนคือเกษตรกรต้องทำให้มีรายได้รายวัน รายเดือน รายปี และเงินบ้านานู

คำสำคัญ : 1. พระพุทธศาสนา 2. การแก้ไขปัญหา 3. หนี้สิน

ABSTRACT

The objectives of this research were to study the cause of becoming in-debt of agriculturists, to study the ways of debt solutions, to study Buddhist principles for debt

¹ศน.บ.,M.A.,Ph.D., รองศาสตราจารย์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

solutions, and to study the sustainable ways to solve the debt problem of agriculturists according to Buddhist principles of scholars in Khon Kaen province. This qualitative research was based on the information gathered from in-depth interviews with 3 Isan scholars and then the data were analyzed and testified. The results were found that the causes of becoming in-debt of agriculturists were because of the government policies; producing for trading, not for self-sufficiency and the agricultures' attitude changing about how to live. The ways to solve agriculturists' debt were integrated farming focusing on water. It was for consumer, if it was enough to eat, it was given to all friends or relatives and then sold in the market, planning to manage money and saving it. The Buddhist principles applied to solve agriculturists' debt problem were Apahariyadhamma (condition of welfare) focusing on holding regular and frequent meetings to plan and find the way-out, Idhipada 4 (path of accomplishment) and Adthahi Adthano Notho (self-reliance) and the sustainable ways to solve the debt problem were that agriculturists earned every day, every month, every year and had pension.

Keys words : 1.Buddhism 2.Solution 3.In-debt

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

การพัฒนาเศรษฐกิจทำให้ประชาชนมีการกินดีอยู่ดี มีรายได้และมาตรฐานการครองชีพสูงขึ้น แต่ดูเหมือนว่าการพัฒนาเศรษฐกิจที่ดำเนินไปอย่างรวดเร็วตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 ที่ผ่านมา กลับทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ไม่ดีขึ้น เพราะดูเหมือนว่าภาพรวมทางด้านวัตถุของประเทศเจริญไปอย่างรวดเร็ว แต่ดูเหมือนว่าประชาชนชั้นรากหญ้ากลับมีหนี้สินส่วนตัว พระพุทธศาสนานั้นไม่ได้สอนให้ชาวพุทธเป็นคนดีเท่านั้น แต่ยังสอนให้อยู่ดีกินดีอีกด้วย แม้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจะเน้นเรื่องจิตใจ แต่ก็ยังสอนในเรื่องวัตถุและเรื่องเศรษฐกิจ หลักการทำมาหากิน สอนให้มีความขยันหมั่นเพียรในการหาทรัพย์ ในการรักษาทรัพย์ที่หามาได้ ในการคบเพื่อนที่ดีงามและในการเลี้ยงชีพตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หามา มีความเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม คนที่มีเงินและทรัพย์สมบัติมาก อาจจะมีความเห็นแก่ตัวมากและบกพร่องในด้านคุณธรรม การพัฒนาสังคมโดยเฉพาะ การพัฒนาคนในด้านจิตใจ จึงจะทำให้คนมีคุณภาพชีวิตดีขึ้นโดยที่ทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาเศรษฐกิจ และพระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญในการพัฒนามนุษย์ให้เป็นทรัพยากรที่มีค่า พระพุทธศาสนาจึงมีผลโดยตรงต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ การแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ แต่พุทธศาสนิกชนหลายต่อหลายคนไม่ค่อยเอาใจใส่ในเรื่องนี้เท่าที่ควร เพราะคิดว่าเรื่องศาสนาเป็นเรื่องล้ำสมัยไม่ทันต่อความเจริญในโลกปัจจุบันที่มุ่งเน้นการพัฒนาประเทศให้เจริญไปตามแบบอย่างประเทศทางตะวันตก นี่อาจจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้คนชาวพุทธล้มหลักธรรมทางศาสนาว่าสามารถแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจได้

ปราชญ์ชาวบ้านอีสาน จังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วยนายบุญเต็ม ชัยลา นายผ่อง เกตพิบูลย์ และ นาย ทศน์ กระยอม ปราชญ์เหล่านี้มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดขอนแก่น เป็นผู้มีความรู้จกทั่วประเทศ ปราชญ์เหล่านี้บางคนเคยมีหนี้สิน และเป็นหนี้สินที่ไม่มีทางออกจึงพอกพูนขึ้นเรื่อย ๆ รวมทั้งต้นตอแล้ว เป็นจำนวนมากมาสำหรับฐานะชาวบ้านที่ฐานะไม่ได้ร่ำรวย จากภาวะหนี้สินนี้ทำให้แทบจะหมดอาลัยตายอยากในชีวิตเลยทีเดียว แต่ก็หาทางออกจนได้จากการคิดแก้ไขปัญหาโดยประยุกต์ใช้หลักพอเพียงและ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา การแก้ไขปัญหาหนี้สินของปราชญ์เหล่านี้เป็นแนวทางที่ไม่รังเกศรรมชาติ จนก้าวไปสู่การพัฒนาแบบยั่งยืน จากความแห้งแล้ง กลายเป็น ความเจริญ แบบ มีกิน มีเก็บ มีใช้ ไม่ต้องเป็นหนี้สิน ในการทำวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าแนวทางของปราชญ์ชาวบ้านจังหวัดขอนแก่นเหล่านี้มีสิ่งที่เหมาะสมนำมาศึกษาและนำไปเผยแพร่เพื่อให้ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่มีหนี้สินสามารถนำแนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สินหรือปัญหาเศรษฐกิจของปราชญ์ชาวบ้านเหล่านี้ที่ค้นพบในงานวิจัย ขึ้นนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการแก้ปัญหาหนี้สินของเกษตรกรอย่างยั่งยืน

2.ปัญหาการวิจัย

ปราชญ์ชาวบ้านจังหวัดขอนแก่นมีหลักธรรมในการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรอย่างไร

3.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสาเหตุที่ทำให้เกษตรกรเป็นหนี้สิน แนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สิน หลักธรรมที่ปราชญ์นำไปประยุกต์ใช้เพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรแบบยั่งยืน

4. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

- 4.1 นำสิ่งที่ได้จากการศึกษาวิจัยไปใช้ในการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรในที่อื่น ๆ
- 4.2 นำผลการศึกษาวิจัยเสนอผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งในส่วนของภาคประชาชนและรัฐบาลหรือผู้ที่สนใจเพื่อนำไปแก้ไขปัญหาหนี้สินได้อย่างถูกต้อง
- 4.3 เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการศึกษาวิจัยเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรอย่างยั่งยืนต่อไป

5.วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ การเลือกกลุ่มตัวอย่างครั้งนี้เป็นการเลือกแบบเจาะจงคือ ปราชญ์ชาวบ้านที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดขอนแก่น จำนวน 3 คน ซึ่งถือว่าเป็นปราชญ์ต้นแบบด้านนี้ คือ นายบุญเต็ม ชัยลา บ้านดงบัง ตำบลคอนฉิม อำเภอแวงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น นายผ่อง เกตพิบูลย์ บ้านโนนพริก ตำบลโคกสง่า อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น และนายทศน์ กระยอม บ้านโสกน้ำขาว ตำบลก้านเหลือง อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี 2 ประเภท ได้แก่ 1.ข้อมูลจากเอกสารหลักฐาน บทความ

วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2. ข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก สังเกตการณ์ประชากรเป้าหมาย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในการวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยจะใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้ 1. แบบสอบถามเชิงลึก (In-depth Interview Form) โดยการได้รับการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ 2. กล้องบันทึกภาพ และอุปกรณ์อื่น ๆ ที่จำเป็นในการเก็บรวบรวมข้อมูล แล้วทำการตรวจสอบข้อมูล หลังจากได้ข้อมูลมาจากภาคสนามแล้ว ตรวจสอบความถูกต้อง และความน่าเชื่อถือโดยใช้วิธีตรวจสอบแบบ 3 เสา (Triangulation Method) คือ ตรวจสอบความถูกต้องข้อมูลใน 3 แหล่งที่แตกต่างกันคือ เวลา สถานที่ และ บุคคลผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลแล้ว จะดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วย 3 วิธีคือ 1.นำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์เชิงอุปมัย 2.การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา 3.การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ

6. ผลการวิจัย

6.1 สาเหตุที่ทำให้เกษตรกรเป็นหนี้ มีอยู่ด้วยกัน 2 สาเหตุด้วยกันคือ 1. มาจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐบาลที่ผิดพลาดเพราะเอาเงินเป็นตัวตั้งโดยไม่คำนึงถึงลักษณะนิสัยและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนส่วนใหญ่ ทำให้ประชาชนต้องเบียดเบียนเพื่อปลูกพืชเชิงเดี่ยว เช่น ปลูกอ้อย ปลูกปอ ปลูกมัน เป็นต้น ตอนแรก ๆ ผลผลิตก็ดีแต่ว่านาน ๆ เข้าดินเสื่อมสภาพเกษตรกรไม่มีความรู้เรื่องสภาพดินปลูกแต่ชนิดเดิม ๆ ผลผลิตก็ไม่ค่อยได้ดีเหมือนตอนปลูกใหม่ ๆ ทางรัฐก็เสนอทางออกโดยการให้ปุ๋ยทำให้เกษตรกรเป็นหนี้มากขึ้น เพราะต้นทุนการผลิตสูงแต่ราคาไม่ค่อยดีเพราะปลูกกันมาก 2. เกษตรกรมีความมั่งง่ายอยากได้ ยึดติดอยู่ กระแสของสังคม เห็นคนอื่นมีโน่นมีนี่ก็อยากจะมีกับเขาบ้าง เงินไม่มีก็ต้องหยิบยืมคนอื่นมาซื้อให้ มีความอยากได้สิ่งของเครื่องใช้หรือเงินทองชนิดง่าย ๆ โดยไม่ต้องลงมือทำ เขามีให้ยืมที่ไหนก็ยืมหมด ของเงินผ่อนที่พ่อค้า นำมาขายตามหมู่บ้านก็ซื้อหมดทุกอย่างเพราะว่าเป็นเงินเชื่ออีกหนึ่งปีค่อยมาเก็บเงิน เอาเงินมาแล้วไม่ทำให้เกิดประโยชน์เงินไม่ออกเงยพอสิ้นปีพ่อค้ามาเก็บเงินก็ไม่ให้เขา บางรายต้องหนีหนี้ บางรายต้องหยิบยืมจากนายทุนเอามาให้โดยไม่คำนึงถึงดอกเบี้ยที่สูงกว่ามากมายขนาดไหน ไม่หัดพึ่งตัวเองมีแต่รอหวังแต่ให้รัฐบาลมาช่วย หรือบุคคลอื่น ขาดการพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบครอบ และขาดประสบการณ์ในการบริหารเงินที่ยืมมา

6.2 แนวทางการแก้ไขปัญหานี้สินเกษตรกร ต้องยึดแนวทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงตรัสไว้ว่าต้องมีแหล่งน้ำ 30% ต้องมีที่นา 30% ปลูกป่า ปลูกไม้ผลพืชผักสวนครัว 30% ที่พักอาศัย 10 % การที่จะทำให้มีแหล่งน้ำได้ในสภาพแวดล้อมในภาคอีสานนั้นก็ต้องขุดสระเพราะว่าน้ำเป็นปัจจัยหลักในการทำการเกษตร เมื่อมีน้ำเราสามารถปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ได้ การปลูกพืชนั้นอย่าปลูกพืชเชิงเดี่ยวเป็นอันขาดเพราะจะทำให้หนี้พอกพูนขึ้น ต้องทำการเกษตรผสมผสานเพื่อกันของล้นตลาด การทำการเกษตรนั้นต้องใจเย็น ๆ อย่าใจร้อน เน้นปลูกเพื่อการบริโภคก่อนเหลือกินก็ค่อยแจก เหลือแจกก็ค่อยขาย ปลูกทุกอย่างที่กินได้ และเลี้ยงทุกอย่างที่กินเป็นอาหารได้ ทำบัญชีรายรับรายจ่าย เพื่อควบคุมรายจ่าย ถ้าสิ่งไหนจ่ายมากก็ต้องลดและหาทางว่าเราผลิตได้หรือเปล่า ถ้าผลิตได้ก็ไม่ต้องซื้อ ถ้าเราปลูกสิ่งที่เรากินได้เราก็ไม่ต้องซื้อ ถ้าเราผลิตสิ่งที่จำเป็นที่จะต้องใช้ในชีวิตประจำวันได้ก็ไม่ต้องซื้อ เช่น น้ำยาล้างจาน ยาสีฟัน ผงซักฟอก น้ำยาสระผม เหล่านี้เราก็ไม่จำเป็นต้องซื้อ เราอยากกินปลาก็เลี้ยงปลา อยากกินไก่ก็เลี้ยงไก่ ไม่ต้องไปซื้อเลย เรามี

อยู่ในสวนในบ้านของเราแล้ว เมื่อไม่ต้องมีรายจ่ายหรือมีอยู่แต่น้อยเราก็มีเงินออมทุกวัน ทุกเดือน ทุกปี เราก็ไม่จำเป็นต้องเป็นหนี้ใครอีก อย่าวิ่งตามกระแส ต้องควบคุมใจตนเอง หักห้ามใจตนเอง ต้องหัดพึ่งตนเองให้มาก การแก้หนี้สินโดยทำการเกษตรแบบผสมผสานไม่ทำให้คนรวยแต่ทำให้คนมีพออยู่พอกินไม่ต้องเป็นหนี้ใคร

6.3 หลักธรรมที่นำมาแก้ไขปัญหาของเกษตรกรคือหลักธรรมที่ 1 คือ หลักการบริหารนิยธรรม เป็นหลักธรรมะแห่งความไม่ฉิบหาย ประกอบด้วย 7 ข้อ คือ 1. หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ 2. พร้อมเพียงกันประชุม 3. ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติ 4. เคารพอาวุโส 5. ให้เกียรติและคุ้มครองสตรี 6. เคารพสักการะเจดีย์ ปุชนียสถาน และ 7. ให้ความอารักขา คุ้มครองแก่บรรพชิตหลักธรรมที่ 2 คือ หลักอิทธิบาท 4 เป็นธรรมะแห่งความสำเร็จมีทั้งหมด 4 ข้อด้วยกันคือ 1. ฉันทะ คือความพอใจที่จะทำสิ่งนั้น 2. วิริยะ คือความขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความขยัน 3. จิตตะ คือการกระทำสิ่งนั้นด้วยการเอาจิตฝักใฝ่ ไม่ปล่อยให้จิตฟุ้งซ่าน และ 4. วิมังสา คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผล วางแผน คิดหาวิธีแก้ไขปรับปรุง หลักธรรมที่ 3 คือ อัตตาทิอัสสโน นาถ ตนแลเป็นที่พึ่งของตน การทำงานอะไรทุก ๆ อย่างนั้นต้องเริ่มที่ตนเองก่อนเป็นอันดับแรก หลักธรรมที่ 4 คือ อริยสัจ 4 ประกอบด้วย 1. ทุกข์ หมายถึงความไม่สบายกายสบายใจ 2. สมุทัย หมายถึงสาเหตุที่ทำให้ทุกข์เกิด 3. นิโรธ หมายถึง หนทางแห่งความดับทุกข์ และ 4. ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ หลักธรรมที่ 5 คือ หลักทฤษฎีธรรมิกัตถสังวัตตนิยธรรม 4 ประการคือ 1. อุฏฐานสัมปทา หมายถึงความถึงพร้อมขั้นแข็งด้วยความหมั่น 2. อารักขสัมปทา หมายถึงความถึงพร้อมด้วยการรักษา 3. กัลยาณมิตตตา หมายถึงความเป็นผู้มีมิตรดี และ 4. สมชีวิตา หมายถึงความเป็นอยู่เหมาะสม หลักธรรมที่ 6 คือ หลักพระ 5 องค์ ที่คนที่ยึดถือแล้วไม่มีวันจนเป็นอันขาด พระห้าองค์ที่วางนี้เริ่มจากองค์ที่ 1 คือ พระพุทธเจ้าหมายถึงพระศาสดาของชาวพุทธ พระธรรม หมายถึง พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ที่ตรัสไว้ดีแล้ว พระสงฆ์ หมายถึง สาวกของพระพุทธเจ้าที่ยอมรับนับถือพระพุทธองค์แล้วออกบวชเพื่อความหลุดพ้นและเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ พระมหากษัตริย์ หมายถึงประมุขของประเทศ ที่เป็นที่เคารพ และ พยายาม หมายถึง การกระทำอะไรก็จะต้องมีความพยายามทำในสิ่งที่ตนทำ จนกว่าจะประสบความสำเร็จ

6.4 แนวทางการแก้ไขปัญหาย่างยั่งยืนต้องทำให้เกิดรายได้อยู่ตลอดทำให้มีเงินรายวัน รายเดือน รายปี และเงินบำนาญ เงินรายวัน จากการขายพืชผักสวนครัว เช่น ปลูกแตง ปลูกถั่ว ปลูกบวบ พืชผักเหล่านี้สามารถเก็บกินเก็บขายได้ทุกวันในตลาด เงินรายเดือน ได้จากการขายสัตว์เลี้ยงที่ได้เลี้ยงไว้ เช่น ไก่ เป็ด ปลา กบ เป็นต้น เงินรายปีได้จากการขายข้าว ผลไม้ โค กระบือ สุกร และเงินบำนาญคือจากต้นไม้ยืนต้น เช่น ต้นยางนา ต้นสะเดา ถ้าเกษตรกรสามารถหาเงินได้อย่างนี้แล้วพวกเขาก็ไม่ต้องเป็นหนี้เพราะว่ามีเงินหมุนและเงินออมอยู่ตลอดเวลา เป็นการแก้ไขปัญหาย่างถาวร แต่กระนั้นก็ตามพ่อแม่ก็อย่าสอนให้ลูกพึ่งเงิน พึ่งตลาด และพึ่งคนอื่นจนเกินไป

7. สรุปผลการวิจัย

สาเหตุที่ทำให้เกษตรกรเป็นหนี้มาจากนโยบายของรัฐที่ผลิตเพื่อการค้าไม่ใช่เพื่อความพอมีพอกิน และทัศนคติเกษตรกรเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตเปลี่ยนไป

แนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกร ต้องทำการเกษตรแบบผสมผสานโดยเน้นเรื่องน้ำเป็นหลักในการทำการเกษตรประเภทนี้ ทำการเกษตรเพื่อการบริโภค เหลือกินก็แจกเหลือจากการแจกก็ขาย ทำแผนการใช้จ่ายเงิน มีการออม

หลักธรรมที่นำมาแก้ไขปัญหา คือ หลัก อปริหานิยธรรม โดยเลือกใช้ซื้อที่ว่ามันประชุมกันตลอดเวลาเพื่อวางแผนหาสาเหตุเพื่อหาทางออกของปัญหา หลักอิทธิบาท 4 ประการ หลักของการกระทำการเกษตรให้ประสบความสำเร็จ และ หลัก อัตตา หิ อัตตโน นาโถ หลักเบื้องต้นในการทำการเกษตรต้องเริ่มที่หลักธรรมข้อนี้ก่อน

แนวทางการแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน เกษตรกรต้องทำให้มีรายได้รายวัน รายเดือน รายปี และเงินบำนาญ เงินรายวัน จากการขายพืชผักสวนครัว เช่น ปลูกแตง ปลูกถั่ว ปลูกบวบ พืชผักเหล่านี้สามารถเก็บกินเก็บขายได้ทุกวันในตลาด เงินรายเดือน ได้จากการขายสัตว์เลี้ยงที่ได้เลี้ยงไว้ เช่น ไก่ เป็ด ปลา กบ เป็นต้น เงินรายปีได้จากการขายข้าว ผลไม้ โค กระบือ สุกร และเงินบำนาญคือจากต้นไม้ยืนต้น เช่น ต้นยางนา ต้นสะเดา

8. อภิปรายผลการวิจัย

8.1 ผลการวิจัยพบว่าปราชญ์ชาวบ้านทั้ง 3 คนสรุปว่าสาเหตุที่เกษตรกรเป็นหนี้สินนั้นมีอยู่ด้วยกัน 2 สาเหตุ คือ 1. มาจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐบาลที่มุ่งเน้นให้เกษตรกรปลูกพืชเศรษฐกิจ ที่เป็นเช่นนี้สามารถอภิปรายได้ว่าแผนพัฒนาประเทศนั้นอาจจะไม่เหมาะกับคนทุกคนทั่วประเทศ เพราะชาวบ้านไม่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องการทำการเกษตรเพื่อการค้า ทำให้พวกเขาอยากได้เลยทำทุกอย่างเพื่อเพิ่มผลผลิตแต่ดูเหมือนว่ายิ่งทำยิ่งเป็นหนี้ อยากรวยกลับเป็นหนี้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พฤกษ์ เกาถวิล กล่าวว่า การเป็นหนี้สินของเกษตรกร มีสาเหตุสำคัญมาจากนโยบายการพัฒนาของรัฐ ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่การเป็นหนี้สินคือการพังทลายของเศรษฐกิจแบบยังชีพ ในอดีตชุมชนหมู่บ้านดำรงชีวิตในระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพ โดยพึ่งพาธรรมชาติเป็นแหล่งอาหารและปัจจัยสี่ พร้อมกับมีการแลกเปลี่ยนสินค้าจำเป็นที่ผลิตไม่ได้กับชุมชนอื่น ๆ แต่วิถีชีวิตในระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพได้ถูกทำลายจากการขยายอำนาจของรัฐ ภายใต้มาตรการที่สำคัญ 3 ประการ คือ 1) การเก็บภาษี 2) การควบคุมทรัพยากรของรัฐ 3) การส่งเสริมการเกษตรเชิงพาณิชย์ และ 2. เกษตรกรมีความมั่งคั่งอยากได้ ยึดติดอยู่กระแสของสังคม อยากได้โดยที่ไม่คำนึงว่าตัวเองมีเงินหรือไม่คิดแค่เอาสิ่งของมาก่อนค่อยว่ากัน เมื่อทำอย่างนี้แล้วทำให้หนี้สินเกิดขึ้นเพราะว่าเงินที่นำไปซื้อนั้นไม่ก่อให้เกิดรายได้

8.2 ผลการวิจัยพบว่าปราชญ์ชาวบ้านทั้ง 3 คนมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรโดยยึดหลักทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นหลัก ทั้งนี้สามารถอภิปรายได้ว่าน้ำเป็นหลักสำคัญในการทำการเกษตรตามทฤษฎีใหม่ และสภาพแวดล้อมแล้วทำการเกษตรในพื้นที่ทางภาคอีสานต้องขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมและจะทำนาได้ปีละครั้ง หลังจากฤดูทำนาแล้วก็อพยพเข้าไปหางานทำที่กรุงเทพมหานครหรือจังหวัดใกล้เคียง เพราะไม่สามารถทำอะไรหรือเพราะปลูกอะไรก็ได้ เพราะว่าไม่มีน้ำเกษตรกรไม่รู้จะทำ

อะไร ไปหางานทำที่ต่างจังหวัดดีกว่า จากสาเหตุนี้เองทำให้ประชาชนชาวบ้านทั้งสามคนแสวงหาทางออก เพราะว่าการดำเนินชีวิตอย่างที่พวกเขาเคยเป็นมีแต่จะสร้างหนี้สินให้พอกพูนถึงจะไปทำงานหาเงินมาใช้จ่าย ในครอบครัวก็ไม่สามารถจะทำหนี้สินให้หมดไปได้มีแต่จะพอกพูน และครอบครัวก็ไม่ได้อยู่ด้วยกัน ขาดความอบอุ่นในครอบครัว ไม่มีใครสั่งสอนลูก ๆ สิ่งแรกที่ประชาชนทั้งสามคนทำคือการขุดสระเพื่อเก็บน้ำในฤดูฝน เอาไว้เพื่อทำการเกษตรเมื่อมีน้ำแล้วก็เริ่มปลูกพืชสามระยะคือ ระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว สระที่ขุดนั้นจะทำการเลี้ยงปลา ทำการเลี้ยงสัตว์ เช่น ไก่ เป็ด หมู เน้นหนักเพื่อการบริโภคเอาเพียงให้พออยู่พอกิน เหลือก็แจกเหลือแจกก็ขาย ไม่ทำมากแต่ค่อยเป็นค่อยไป ทำบัญชีครัวเรือนเพื่อควบคุมรายรับรายจ่าย สิ่งไหนผลิตได้ก็ไม่ต้องไปซื้อ อยากกินอะไรก็ปลูก หรือเลี้ยงเอา อย่าไปหวังพึ่งคนอื่นหรือตลาด อดออมเพื่อให้มีรายได้ การทำการเกษตรแบบผสมผสานนี้แล้วสามารถทำได้ตลอดปี หมอดหน้าทำนาที่ปลูกผัก ไม่ต้องอพยพเข้ากรุงเทพมหานครหรือจังหวัดใกล้เคียงซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ **พ.อ.ปิ่น มุกทุกันต์** ที่ได้กล่าวไว้ว่า พระพุทธเจ้ามิใช่เพียง แต่ทรงวางหลักไว้เลิศลอยเท่านั้นแต่ได้ทรงวางแนวทาง หรือวิธีการ ที่จะบรรลุผลดังกล่าวนี้ด้วยโดยทรงตรัสหลักของการมีทรัพย์แล้วให้พุทธศาสนิกชนผู้หวังจะมีทรัพย์สมบัติให้ปฏิบัติตามคือ หลักของการมีทรัพย์ 4 ประการ 1. อุภฐานสัมปทา ขยันทำงาน 2. อารักขสัมปทา รู้จักรักษาทรัพย์ 3. กัลยาณมิตตตา คบมิตรดี และ 4. สมชีวิตา เลี้ยงชีพพอเหมาะ

8.3 ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนทั้ง 3 คนได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรคือ หลักอภิปรินิยธรรม หลักอิทธิบาท และหลักอิตตา หิ อิตตานโน นาโถ ที่เป็นเช่นนี้ถือได้ว่าสังคมส่วนใหญ่ในภาคอีสานนั้นเป็นสังคมพุทธ ประชาชนทั้งสามคนเป็นชาวพุทธและมีความเกี่ยวข้องกับศาสนาตามฤดูกาลทำบุญ เข้าวัดฟังธรรมเป็นประจำ มีความผูกพันกับวัดและคำสอนทางพระพุทธศาสนา และจากการได้รับการกล่อมเกลามาจากสังคมพ่อแม่ปู่ย่าตายายมาโดยมีศาสนาพุทธเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจในการทำอะไรต่าง ๆ นานา เมื่อเกิดปัญหาที่หาทางแก้ไขโดยได้ธรรมะทางพระพุทธศาสนามาปฏิบัติแล้วเกิดผล เป็นไปในทางร่มเย็น เหมาะกับการทำการเกษตรแบบผสมผสาน อย่างเช่นหลักอภิปรินิยธรรมที่ประชาชนทั้งสามคนนำมาใช้นั้นก็ไม่ได้นำมาใช้ทั้งหมดแต่จะเป็นแค่สองข้อคือข้อ 1 และ 2 เท่านั้นปรากฏว่าพวกเขาประชุมกลุ่มแล้วพวกเขาสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการทำการเกษตรได้ เพราะการประชุมไม่ได้แก้คนเดียว แต่เกิดจากการพูดคุยกันในกลุ่มที่จัดตั้งขึ้น ประชุมวางแผนเพื่อแก้ไขปัญหาซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ **พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ)** ที่อธิบายหลักธรรมของพระพุทธเจ้าว่าเรื่องของชีวิตนั้น ไม่ว่าจะอยู่ในฐานะอะไรก็ตาม กัลยาณมิตรเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ โดยเฉพาะการครองเรือน สามิ ภรรยา บุตร ธิดา ต้องมีความรู้สึกเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน การร่วมหลักความคิด ร่วมกิจกรรม ร่วมผลประโยชน์กับกัลยาณมิตร คือท่านที่มีความรักใคร่ แนะนำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ มีจิตคิดอนุเคราะห์ พร้อมทั้งจะร่วมสุขร่วมทุกข์กันได้ เป็นฐานสำคัญในการครองเรือน ครองสุข แม้ปัญหาเรื่องการตลาด ปัญหาเรื่องแรงงาน ที่เรียกว่า ปวิวรรตกรรม วิภาครกรรม ตามหลักของเศรษฐศาสตร์ ถ้าแต่ละฝ่ายมีความรู้สึก การกระทำ ด้วยความเป็นกัลยาณมิตรต่อกันแล้วสามารถบรรเทาปัญหาได้ทุกอย่าง หลักที่เห็นได้ชัดว่าทำไมประชาชนเหล่านี้จึงประสบความสำเร็จในการทำการเกษตร ทั้ง ๆ ที่มีหลายคนที่ทำแล้วประสบความล้มเหลวก็มีมาก แต่ที่พวกเขาสำเร็จได้นั้นก็เพราะพวกเขาใช้หลักอิทธิบาทในการทำงาน หลัก

อิทธิบาทนี้ทางพระพุทธศาสนาก็เป็นหลักธรรมแห่งความสำเร็จอยู่แล้ว เริ่มต้นจากการที่ปราชญ์ทั้งสามคนมีความพอใจที่จะทำการเกษตรแบบผสมผสาน เพราะคิดว่าเป็นแนวทางที่จะทำให้พวกเขาอยู่มีกินสามารถเลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้โดยไม่ต้องร่อนในสภาพแวดล้อมที่ไม่เป็นใจให้พวกเขาพอที่จะทำการเกษตรในสภาพแวดล้อมเช่นนี้ พวกเขาจึงต้องมีความพยายามอย่างมากเมื่อพวกเขาได้ดำเนินการทำการเกษตรแล้วพวกเขาต้องมีความพยายามในการทำการเกษตร เพราะถ้าขาดความพยายามแล้วละทิ้งการกระทำที่ยังไม่เห็นผลเลยไม่อาจจะทำงานให้สำเร็จได้ เมื่อมีความพยายามแล้วก็ต้องเอาใจฝักใฝ่ในการทำการเกษตรด้วย ไม่วอกแวกอย่างที่พ่อบุญเต็มโดนดูถูกมากมายแต่ท่านก็ไม่ยอมหยุดทำการเกษตรแบบผสมผสาน และประการสุดท้ายที่ปราชญ์ทั้งสามคนทำคือตรึงตรองในสิ่งที่ทำและวางแผนปรับปรุงสิ่งที่ตนกำลังทำอยู่ตลอดเวลา จะสังเกตได้ว่าพวกท่านทั้งสามไม่ได้หยุดการค้นคว้าในการทำการเกษตรพยายามปรับปรุงการทำการเกษตรอยู่ตลอดเวลา

8.4 ผลการวิจัยพบว่าปราชญ์ทั้งสามคนมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรอย่างยั่งยืนคือปลูกพืชแนวทางการแก้ไขอย่างยั่งยืนนั้นอยู่ด้วยกัน 3 ระยะ คือระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว ทำให้มีเงินรายวัน รายเดือน รายปี และเงินบำนาญ เงินรายวัน จากการขายพืชผักสวนครัว เช่น ปลูกแตง ปลูกกล้วย ปลูกบวบ พืชผักเหล่านี้สามารถเก็บกินเก็บขายได้ทุกวันที่ตลาด หรือบางที่เกษตรกรร้านก็ให้พวกแม่ค้าพ่อค้าที่ตลาดเข้า ตลาดเย็น มารับถึงที่ไม่ต้องเดินทางไปขายที่ตลาด เงินรายเดือน ได้จากการขายสัตว์เลี้ยงที่ได้เลี้ยงไว้ เช่น ไก่ เป็ด ปลา กบ เป็นต้น เงินรายปีได้จากการขายข้าว ผลไม้ โค กระบือ สุกร และเงินบำนาญคือจากต้นไม้ยืนต้น เช่น ต้นยางนา ต้นสะเดา ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่าอาจจะเป็นเพราะว่าสภาพพื้นที่ที่อยู่ห่างไกลกันของหมู่บ้านของปราชญ์ทั้งสามคน และการดำเนินชีวิตของชาวบ้านเอาเงินเป็นตัวตั้ง ฟังตลาดในหมู่บ้านหรือในเมือง และฟังคนอื่น พวกเขาตื่นมาก็ไปร้านค้าในหมู่บ้านหรือตลาดในเมืองไปและทำหลายสิ่งหลายอย่างแต่ไม่ได้ทำด้วยตัวเอง เมื่อเห็นความเป็นไปอย่างนี้ของชาวบ้านอาจจะทำให้มีมุมมองในการทำการเกษตรแบบผสมผสานและการทำการเกษตรแบบนี้แล้วคนที่ทำไม่มีทางเป็นหนี้อย่างเด็ดขาดเพราะมีเงินกินเงินใช้ตลอดและไม่มีทางเป็นไปได้ที่ผลผลิตจะล้นตลาด เป็นการแก้หนี้สินอย่างยั่งยืนมีกินมีใช้ตลอดไปไม่ต้องร่อน มีสุขภาพดี มีจิตใจแจ่มใส มีเวลากระทำความดีและทำให้สังคมของชาวอีสานดั้งเดิมกลับมาทำให้สังคมมีความสุขและไม่มีปัญหาต่าง ๆ นานาเกี่ยวกับการลักขโมย ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ พ.อ. ปิ่น มุทุกันต์ ที่กล่าวว่าหลักสี่ข้อเกี่ยวกับความสุขของมนุษย์ที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ในคัมภีร์ ปัญจกนิบาต อังคุตตรนิกาย ทรงแสดงให้เห็นว่า ชีวิตของคุณพ่อดี จะมีความสุขครบพร้อมบริบูรณ์ต้องมีหลักสี่ข้อดังนี้ครบ

9. ข้อเสนอแนะ

จากข้อค้นพบ (Fact Finding) และอภิปรายผลดังกล่าวมาแล้ว สามารถมีข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการวิจัยโดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ดังต่อไปนี้

9.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการวิจัยพบว่าประชาชนได้นำหลักธรรม 3 ข้อมาใช้คือหลักอปริหานิยธรรม หลักอิทธิบาท และหลักอิตตา หิ อิตตโน นาโถ มาใช้ในการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรในการทำการเกษตรผสมผสาน จึงขอเสนอแนะว่ารัฐบาลโดยกรมส่งเสริมการเกษตรควรนำไปกำหนดเป็นนโยบายให้เกษตรกรทั่วประเทศนำไปปฏิบัติ โดยการจัดเป็นหนังสือเผยแพร่ หรือแผ่น CD และจัดอบรมโดยการประยุกต์หลักธรรมเหล่านี้ไปใช้ในการทำการเกษตร

9.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

จากผลการวิจัยพบว่าหลักธรรมที่ประชาชนชาวบ้านจังหวัดขอนแก่นทั้ง 3 คน นำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาคือหลักของการวางแผนหาทางแก้ไขปัญหาเมื่อเกิดปัญหา โดยการมองหาหลักธรรมที่อยู่ใกล้ ๆ ตัว จึงขอเสนอแนะให้เกษตรกรนำหลักธรรม 3 ข้อ ข้างต้นไปใช้เมื่อเกิดปัญหาแล้วใจเย็น ๆ ปัญหาทุกปัญหามีทางออกอย่าท้อแท้ แก้ไขปัญหาโดยการมีสติอยู่ตลอดเวลา

9.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยต่อไป

- 1) ควรทำวิจัยเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมในการดำเนินการเกษตรแบบผสมผสานกับประชาชนชาวบ้านคนอื่น ๆ ทั่วประเทศ
- 2) ควรทำวิจัยเชิงปริมาณเกี่ยวกับการนำหลักธรรมไปใช้ในการทำการเกษตรของเกษตรกรทั้งประเทศ
- 3) ควรทำการศึกษาเชิงคุณภาพเกี่ยวกับสมาชิกที่ดำเนินรอยตามปรัชญาทั้งสามท่านว่ามีการใช้หลักธรรมอะไรบ้างในการทำการเกษตรแบบผสมผสาน
- 4) ควรทำการวิจัยเพื่อหาสาเหตุของความล้มเหลวในทำการเกษตรผสมผสานของสมาชิกที่รวมกลุ่มกับประชาชนชาวบ้าน

10. บรรณานุกรม

ปิ่น มุกข์กันต์, พ.อ.. (2535). **พุทธศาสตร์ ภาค 2**. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย.

_____. (2535). **พุทธศาสตร์ ภาค 3**. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ). (2534). **อธิบายหลักธรรมตามหมวดจากนวโกวาท**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา.

นิภา เข้มมี. (2546). “แนวทางการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรบ้านโป่งรุ ตำบลนครเจดีย์ อำเภอบ้านฝาง จังหวัดลำพูน”. **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

11. คำขอบคุณ

โครงการวิจัยเรื่องนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีเพราะได้รับความอนุเคราะห์จากหลายฝ่ายด้วยกัน คือ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสานที่ได้ให้เวลาในการทำวิจัย พระมหาน่วม สุจิตโต รักษาการแทนผู้อำนวยการสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อาจารย์ ดร.สุชาติ เมืองแก้ว

อาจารย์วสิษฐพัชร วาฤทธิ นายสมควร แก้วชาลุน และ นายวสันต์ ฉายรัศมีกุล ที่คอยสนับสนุนและให้โอกาสแก่
คณะผู้วิจัยตลอดเวลาที่ทำการวิจัยเรื่องนี้ และก็ขอขอบคุณประชาชนชาวบ้านทั้ง 3 คนคือ พ่อทัศน กระจยอม พ่อ
ผอง เกษพิบูลย์ และ พ่อบุญเต็ม ชัยลา ที่ได้เสียสละให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล